

Protokoły z posiedzeń organizacji karaïmskich w II Rzeczypospolitej (1924–1928)

Rafał Witkowski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Historyczny
Instytut Historii

The Minutes of the Karaite Organizations Based in the Republic of Poland (1924–1928)

Summary: The minutes of the various social and religious Karaite organizations shed light on the most important questions of their existence in the Republic of Poland after WW I, when the Karaites had to reestablish their legal, religious and social position.

Keywords: Karaite organizations, Vilnius, Trakai, Lutsk, hachan, hazzan, social life, religious life.

Biblioteka im. Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk przechowuje zbiór protokołów i sprawozdań z posiedzeń organizacji karaïmskich, głównie religijnych, które w okresie dwudziestolecia międzywojennego działały na obszarze Rzeczypospolitej. Tego rodzaju teksty można odnaleźć w kilkunastu teczkach, które nie tworzą jednej, zwartej kolekcji. Wymowa tych dokumentów, tak dla poznania prawnych warunków funkcjonowania Karaïmów, jaki i codziennej egzystencji jako wspólnoty religijnej i mniejszości społecznej, jest trudna do przecenienia. Wydaje się zatem, że przygotowania zwartej edycji tego rodzaju dokumentów jest jednym z najpilniejszych zadań dla badaczy zainteresowanych przeszłością Karaïmów.

Niniejsza edycja zawiera wybór kilku tekstów z okresu poprzedzającego wybór Seraji Szapszala oraz okoliczności objęcia przez niego godności hachana karańskiego. Zastosowana uwspółcześnioną ortografię (np. zamiast *protokół* jest *protokół*, zamiast *organizacyj* jest *organizacji*, zamiast *Zacharjasz* jest *Zachariasz*), zachowując jednak styl i kompozycję zdań. W nawiasach kwadratowych podano odpowiednio numery stron albo kart.

[i]

Protokół

Konferencji przedstawicieli organizacji oraz gmin karańskich w Wilnie, Trokach, Łucku oraz Haliczu, jaka się odbyła w Wilnie dnia 30 listopada 1924 roku¹

Byli obecni p. p.

Od Duchownego Zarządu Karańskiego w Trokach:

Firkowicz Szymon
Zajączkowski Achiezer

Od Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów:

Kobecki Emanuel
Zajączkowski Izaak
Rojecki Ananiasz

Od wileńskiego społeczeństwa:

Aronowicz Emanuel
Jutkiewicz Elias
Jutkiewicz Józef
Kalfa Elias
Kobecki Aleksander
Kobecki Elias
Kozyrowicz Józef
Łabanos Józef

Od trockiego społeczeństwa:

Abkowicz Rafał
Nowicki Dawid
Nowicki Józef
Zajączkowski Józef

Od halickiej gminy wyznaniowej:

Dr Nowachowicz Zachariasz

¹ LVMAB F 301-448, fol. 1 r, 2 r, 3 r, 4 r, 5 r, 6 r, 7 r, 8 r, 9 r, 10 r, 11 r, 12 r, 13 r; odpis przygotował Zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów dnia 24 stycznia 1925 r.

Od Stowarzyszenia wyznaniowego Karaïmów w Łucku:
Prezydium Zarządu Wileńskiego stowarzyszenia Karaïmów.

Zagaił konferencję o godzinie 11 m. 15 rano prezes Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów p. Emanuel Kobecki, oświadczając, iż konferencję Zarząd Stowarzyszenia zwołał z zezwolenia Pana Komisarza Rządu na m. Wilno z dnia 25 listopada 1924 r. L. 5136 (V) 23. Następnie prezes Zarządu Stowarzyszenia powołał uczestników konferencji do wyboru przewodniczącego oraz sekretarza. Jednogłośnie wybrano [z] na przewodniczącego dra Zachariasza Nowachowicza z Haliacza, na sekretarza zaś p. Ananiasza Rojeckiego z Wilna.

Po objęciu przewodnictwa dr Z. Nowachowicz oświadczył, iż zadaniem konferencji będzie rozpatrzenie sprawy projektów „Tymczasowych Przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego” oraz „Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej”, jakie to projekty Zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów przedłożył władzom dnia 6 czerwca 1923 r. i w dniu 15 listopada 1924 r. otrzymał z powrotem dla zmian i uzupełnień w związku z uwagami pana wojewody stanisławowskiego².

Przewodniczący udzielił głosu prezesowi Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów, p. E. Kobieckiemu, który odczytał referat, uwidoczniając w nim stosunek b. Rządu Rosyjskiego do Karaïmów oraz genezę i przebieg sprawy projektów „Tymczasowych Przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego” i „Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej” od połowy r. 1921 aż do chwili otrzymania przez Prezesa Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów w tej sprawie pisma Delegata Rządu w Wilnie z dnia 13 listopada 1924 r. L. 2425/I, do którego załączono uwagi pana wojewody stanisławowskiego do „Tymczasowych Przepisów” i „Statutu”.

Przewodniczący wystąpił z propozycją przeprowadzenia dyskusji nad referatem p. E. Kobieckiego. Głosu nikt z obecnych nie brał, natomiast p. Izaak Zajączkowski zgłosił wniosek następujący: „Konferencja referat p. E. Kobieckiego przyjmuje do wiadomości oraz wyraża mu podziękowanie za sumienne i szczegółowe opracowanie referatu”. Konferencja wniosek ten uchwaliła jednogłośnie.

Zabrał ponownie głos p. Emanuel Kobecki i oświadczył, iż do Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów wpłynęło od Zarządu Stowarzyszenia Wyznaniowego Karaïmów w Łucku upoważnienie z dnia 26 listopada 1924 r. L. 9 do zastępowania gminy karaïmskiej w Łucku w sprawach, będących na porządku dziennym konferencji. W równej mierze dr Zachariasz Nowachowicz przedłożył upoważnienie zastępcze gminy halickiej z dnia 23 listopada 1924 r. № 41/24.

W dalszym ciągu p. Emanuel Kobecki ogłosił wniosek Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów treści następującej:

---

² Wojewodą stanisławowskim był wówczas Edmund Jurystowski (1873–1956).

[3] „Jak widać z referatu prezesa Zarządu, projekty „Tymczasowych Przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego i o zasadach zarządzania sprawami duchownymi karaïmów” oraz „Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej” rozpatrywano na walnych zgromadzeniach wiernych w Wilnie, Trokach, Łucku i Haliczu, które miały charakter konstytucyjny. Zebranie niniejsze, jaką by ono nie posiadało wagę gatunkową, nie może według zdania Zarządu Stowarzyszenia być uznane za prawomocne do zmiany zasad podstawowych projektów, które Zarząd Stowarzyszenia skodyfikował i przedłożył władzom administracyjnym dnia 6 czerwca roku ubiegłego, jako wyraz zgodnej opinii ogółu karaïmów. Niniejsze zebranie jest moralnie uprawnione do poczynienia takich tylko zmian, które nie podważają podstaw projektów o organizacji władz duchownych lub gminnych, a jedynie udoskonalają aparat tych władz lub zadość czynią interesom Państwa. Wychodząc z tego założenia, Zarząd Stowarzyszenia składa wnioszek następujący:

1) Całości projektów „Tymczasowych Przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego i o zasadach zarządzania sprawami duchownymi karaïmów” oraz „Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej”, przedłożonych przez Zarząd Stowarzyszenia władzom dnia 6 czerwca 1923 r. konferencja nie rozpatrzy;

2) Konferencja rozważy uwagi wojewody stanisławowskiego do „Tymczasowych Przepisów” oraz „Statutu”. Co do uwag, podważających przyjęte przez ogół Karaïmów podstawy ustroju władz duchownych i gminnych konferencja ograniczy się do umotywowania stanowisk ogółu Karaïmów oraz krytyki argumentacji wojewody, uzasadniającej proponowane zmiany. Co do uwag, które nie podważają podstaw ustroju władz duchownych lub gminnych, a mają na celu udoskonalenie aparaty tych władz oraz interes Państwa, konferencja poważnie decydujące uchwały, należyście umotywowane;

3) Konferencja ustali i uzgodni stanowiska poszczególnych gmin co do możliwości uzyskania „Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej”, nie czekając zatwierdzenia przez Rząd „Tymczasowych Przepisów”;

4) Konferencja wezwie Duchowny Zarząd Karaïmski w Trokach do przychylnego potraktowania tak całości projektów „Tymczasowych Przepisów” oraz Statutu”, jak i poszczególnych postanowień [4] podstawowych, przyjętych przez gminy karaïmskie bądź jednomyślnie, bądź większością trzech gmin i będących wobec tego wyrazem opinii ogółu Karaïmów.

Ponadto biorąc pod uwagę, iż zaproszenia na niniejszą konferencję miały charakter osobisty co do Trok i Wilna bez uwzględnienia liczebności wiernych, aby zapobiec majoryzacji jednych gmin nad drugimi, Zarząd Stowarzyszenia stawia również wnioszek następujący:

1) W celu wszechstronnego wyświetlenia podlegających rozpatrzeniu kwestii w dyskusji biorą udział wszyscy bez wyjątku uczestnicy konferencji.

2) W sprawach formalnych głos decydujący należy do każdego uczestnika konferencji i

3) Decyzje in meritu spraw będą powzięte przez gminy.”

W dyskusji wniosek Zarządu Stowarzyszenia uzasadniał wiceprezes Zarządu. p. Izaak Zajączkowski, wyrażając pogląd, iż „Tymczasowe Przepisy” oraz „Statut” były już rozpatrywane na walnych zgromadzeniach w Wilnie, Trokach, Łucku i Haliczu, jakie to zgromadzenia miały charakter konstytucyjny. Obecnie, zdaniem mówcy, nie możemy zmieniać zasad, zaakceptowanych przez gminy projektów, jedynie uprawnieni jesteśmy do zmian, mających charakter formalny. Dr Z. Nowachowicz nie zgodził się z przedmówcą i oświadczył, iż projekty przepisów można reasumować na walnych zgromadzeniach gminnych, nie powinny jednak one być w kolizji z ogólnym prawem państwowym. Uwagi pana wojewody stanisławowskiego musimy rozpatrzyć i swą opinię poddać rozpatrzeniu walnych zgromadzeń gminnych po uprzednim uzgodnieniu z Urzędem p. Delegata Rządu w Wilnie. Co do wniosku Zarządu Stowarzyszenia mówca proponuje ograniczyć się do końcowych wstępów. P. Izaak Zajączkowski zaproponował dyskusję nad wnioskiem przerwać, przechodząc do rozpatrzenia sprawy in meritum. P. A. Rojecki, nawiązując do oświadczenia dra Z. Nowachowicza, zaznaczył co następuje: 1) statuty są zgodne z Ustawą Konstytucyjną z dnia 17/III – 1921 r., tj. osnute są na ogólnym prawie państwowym i 2) obowiązujące w Małopolsce przepisy są w sprzeczności a przerwami, obowiązującymi w województwach wschodnich. Wpłynął wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego „Wstrzymać dyskusję nad wnioskiem Zarządu Stowarzyszenia i rozpatrzyć go po rozpatrzeniu uwag pana wojewody stanisławowskiego”. P. Eliasz Jutkiewicz [5] zaznaczył, iż jego zdaniem, mają prawo głosować jedynie trzy osoby: dr Z. Nowachowicz w charakterze zastępcy gminy halickiej, przedstawiciel Zarządu Duchownego pan S. Firkowicz oraz jeden z członków Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów w charakterze zastępcy gminy łuckiej, gminy zaś wileńską i trocką pozbawione są formalnego przedstawicielstwa na konferencji. Pan A. Rojecki oświadczył, że na konferencji są obecne literalnie wszystkie te osoby, które biorą czynny udział w karaimskim życiu społecznym w Wilnie i w Trokach, faktycznie więc wyrażają one opinię większości członków gmin wileńskiej i trockiej. Jeżeli nawet konferencja z punktu widzenia formalnego i nie jest organem prawomocnym, to faktycznie jest ona uprawniona do powzięcia decyzji ostatecznych. Zabrał ponownie głos pan Izaak Zajączkowski, który, cofając swe poprzednie wnioski, zaznaczył, iż: 1) należałoby powrócić do wniosku Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów i 2) że formalnie na Konferencji przedstawione są wszystkie gminy: halicka w osobie dra Z. Nowachowicza, łucka w osobie p. Emanuela Kobeckiego, wileńska w osobie jednego z członków Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, oraz trocka w osobie członka Duchownego Zarządu Karaimskiego, pana Sz. Firkowicza. Pan Eliasz Jutkiewicz oświadczył w swym imieniu oraz w imieniu p. p. Eliasza Kobeckiego, Józefa Łabanowa i Józefa Jutkiewicza protest przeciw uprawnieniom Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów do zastępstwa gminy wileńskiej. Prezes Zarządu Stowarzyszenia, pan E. Kobecki, wobec tego oświadczył, iż rzeczywiście deklaracją z dnia 2 lutego r.b. Zarząd Stowarzyszenia zrezygnował z funkcji organu

reprezentacyjnego i wykonawczego gminy wileńskiej „Tymczasowych Przepisów” oraz „Statutu”, albowiem gmina jak dotychczas niezdolna była wyłonić taki aparat wykonawczy, który byłby zdolnym do prowadzenia sprawy tej miary. Ostatnio na zgromadzeniu gminnym w dniu 1 listopada r.b. czynione były próby stworzenia wspólnego zarządu dla gminy i Stowarzyszenia, lecz ani jeden z pracowników umysłowych nie zgłosił swej kandydatury.

Wobec rozbieżności zdań co do uprawnień Konferencji, pan Ananiasz Rojecki wystąpił z następującym wnioskiem: 1) uznać, iż Konferencję zwołano w celu uzgodnienia stanowiska poszczególnych [6] gmin do projektu Statutu gminy wyznaniowej oraz rozpatrzenia uwag p. Wojewody Stanisławowskiego i 2) po powrocie delegatów do gmin, zwołać niezwłocznie walne zgromadzenia parafian, u których uzyskać akceptację decyzji Konferencji, oraz 3) po rozpatrzeniu spraw na walnych zgromadzeniach przekazać sprawę dla definitywnego załatwienia Zarządowi Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, ewentualnie specjalnej Komisji, która byłaby wybrana na Konferencji.

Pan Emanuel Kobiecki oświadczył, iż konferencja nie będzie rozpatrywała ponownie zasadniczych, artykułów „Tymczasowych Przepisów” oraz „Statutu”. Pan Izaak Zajączkowski proponuje uznać, iż na konferencji biorą udział nie przedstawiciele gmin, a osoby poszczególne, zaś uchwały konferencji, uzgodnione z Duchownym Zarządem Karaimskim w Trokach, będą skierowane do Urzędu Delegata Rządu w Wilnie. Przewodniczący zreasumował zdania, wypowiedziane podczas dyskusji. Zgodnie z resumé przewodniczącego pan A. Rojecki zgłosił następujący wniosek kompromisowy: „Czyniąc zadość pismu Delegata Rządu w Wilnie z dnia 13/XI – 1924 r. L. 2425/I, p. p. Emanuel Kobiecki, Izaak Zajączkowski oraz Ananiasz Rojecki, w imieniu Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów oraz zastępczo w imieniu Zarządu Stowarzyszenia Wyznaniowego Karaimów w Łucku przy udziale przedstawicieli Duchownego Zarządu Karaimskiego w Trokach w osobach pana Szymona Firkowicza oraz pana Achiezera Zajączkowskiego, delegata gminy Halickiej dra Zachariasza Nowachowicza, na wspólnej konferencji z p.p. od społeczeństwa wileńskiego: Emanuelem Aronowiczem, Eliaszem Jutkiewiczem, Józefem Jutkiewiczem, Eliaszem Kalfą, Aleksandrem Kobeckim, Eliaszem Kobeckim, Józefem Kozyrowiczem i Józefem Łabanosem, oraz od społeczeństwa trockiego – Rafałem Abkowiczem, Dawidem Nowickim, Józefem Nowickim i Józefem Zajączkowskim, zaproszonymi przez Zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów, w sprawie projektu modyfikacji niektórych artykułów „Tymczasowych Przepisów” oraz „Statutu”, zaprojektowanych przez pana wojewodę stanisławowskiego w piśmie z dnia 27 września 1924 r. L. 5096/V, powzięli następujące uchwały.

Powyzszy wniosek, jako przejście do porządku dziennego wnioskiem Zarządu Stowarzyszenia, poddany przez przewodniczącego głosowaniu, został przyjęty przez wszystkich obecnych z wyjątkiem p. Eliasza Jutkiewicza, który się wstrzymał od głosowania. [7]

Następnie Konferencja przystąpiła do rozpatrywania meritum sprawy.

Na wniosek Zarządu Stowarzyszenia Konferencja jednogłośnie uchwaliła sprawę rozpatrzyć w takim porządku: 1) uwagi do Statutu karaïmskiej gminy wyznaniowej oraz samą sprawę wprowadzenia w życie Statutu i 2) uwagi do „Tymczasowych Przepisów”.

Po rozpatrzeniu uwag P. Wojewody Stanisławowskiego do „Statutu”, Konferencja jednomyślnie uchwaliła:

1) W artykule 20 „Statutu” dodać uwagę 2-ga:

„Protesty przeciw postępowaniu wyborów członków Zarządu rozpatruje władza administracyjna 1 instancji”.

2) Do zasadniczego artykułu 20 dodać ustęp:

„Oprócz członków wybieranych w skład Zarządu wschodzi z urzędu z prawem głosu decydującego miejscowy parafialny proboszcz karaïmski (Hazzan) lub w zastępstwie jego wikary”.

3) Do artykułu 21 dodać:

„Prezes Zarządu, jako przełożony Gminy, składa przyrzeczenie na ręce zastępcy władzy administracyjnej I instancji”.

Ponadto w celu ustanowienia jednolitego brzmienia Statutu dla wszystkich gmin karaïmskich oraz możliwości wprowadzenia go w życie, nie czekając „Tymczasowych Przepisów”, sprawa zatwierdzenia których jest więcej skomplikowaną, Konferencja jednogłośnie powzięła następujące uchwały:

1) W art. 16: „przyjęcia do religii karaïmskiej osób innego wyznania”, zaś w art. 17 pozycję szóstą, przewidującą, iż na walnych zgromadzeniach rozpatruje się sprawę przyjęcia do religii karaïmskiej osób innego wyznania skreślić. Uchwałę tę przyjęto wszystkimi głosami, przy wstrzymującym się drze Z. Nowachowiczu, który zastrzegł gminie halickiej możliwość zająć to lub inne stanowisko, i

2) skreślić na razie ze Statutu powołania się na „Tymczasowe Przepisy”, a mianowicie:

– uwagę do art. 16 i

– uwagę tę do art. 17, z tym, iż uwaga druga będzie sygnowana, jako pierwsza. [8]

Następnie na wniosek pana Eliasza Jutkiewicza konferencja powzięła jednomyślnie uchwałę „Prosić Zarząd Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów, aby spowodował jak najrychlejsze wprowadzenie w życie „Statutu Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej”, uzgodnionego przez wszystkie Gminy w Polsce oraz z uwagami pana wojewody stanisławowskiego”.

Z kolei konferencja przeszła do uwag pana wojewody stanisławowskiego do projektu „Tymczasowych Przepisów o stosunku Rządu do Związku Religijnego Karaïmskiego”.

Zabrał w tej materii głos prezes Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaimów pan E. Kobecki i wypowiedział następującą opinię Zarządu Stowarzyszenia o uwagach pana wojewody stanisławowskiego: „Propozycje pana wojewody nacechowane na dążność do zbytnej reglamentacji Związku Religijnego Karaimskiego. Rzecz charakterystyczna, iż ustawa rosyjska o zarządzaniu sprawami duchownymi Karaimów z lat pięćdziesiątych XIX wieku, tj. z czasów bezwzględnych rządów absolutystycznych ingerencją władzy administracyjnej przewidywała tylko w dwóch wypadkach: 1) odwołania osób zainteresowanych od decyzji hachama i 2) niezgodności tych decyzji z ustawami oraz zarządzeniami władzy wyższej. Po zatem czynności hachama oraz Zarządu Duchownego nie podlegały specjalnej reglamentacji lub kontroli. Ta drobiazgowo opieka administracyjna, która pan wojewoda stanisławowski proponuje roztoczyć nad wewnętrznym życiem Związku nie harmonizuje z Ustawą Konstytucyjną z dn. 7 marca 1921 roku, która mniejszościom językowym oraz wyznaniowym gwarantuje używanie swego języka oraz samodzielnie prowadzenie swych spraw wewnętrznych (art. 110 i 113)”. Takie jest, dodał pan E. Kobecki, stanowisko Zarządu Stowarzyszenia do uwag z punktu widzenia politycznego. Oprócz tego przy rozpatrywaniu uwag poszczególnych Zarząd Stowarzyszenia uwidoczni swe stanowisko również ze strony technicznej.

Konferencja jednomyślnie przyjęła do wiadomości oświadczenie Zarządu Stowarzyszenia oraz przeszła do rozpatrzenia poszczególnych uwag.

1) W uwagach do art. 3 i 7 za się zatwierdzanie wszelkich uchwał konsystorza oraz zjazdów kleru i świeckich przez Rząd oraz nominacje sekretarza konsystorza przez władzę administracyjną drugiej instancji. [9]

Po wysłaniu opinii Zarządu:

a) że zatwierdzania wszystkich uchwał konsystorza przez Rząd spowodowałoby znaczną zwłokę w toku spraw oraz utrudniałoby Wydział wyznań Urzędu Delegata Rządu w Wilnie, posiadający jedną siłą wykonawczą.

b) że interes państwa pod tym względem może być zagwarantowany wprowadzeniem klauzuli, iż uchwały konsystorza winne być zgodnie z ogólnymi ustawami oraz zarządzeniami władzy wyższej zaś nie odpowiadające tym warunkom uchwały mogą być w drodze nadzoru uchylone przez władzę administracyjną drugiej instancji.

c) że zjazdy kleru i świeckich będą zwoływane dla rozpatrywania nie zaś decydowania spraw większej wagi, że sprawy dogmatycznie nie obchodzą władze administracyjne w innych zaś sprawach zjazdy będą wypowiadały pewne postulaty, które wprowadzi w czyn konsystorz z zachowaniem przepisów prawa ogólnego, to jest w odpowiednich wypadkach po zatwierdzeniu przez Rząd, z jakich to punktów widzenia nie należy uchwały zjazdów o kleru i świeckich przedkładać na zatwierdzenie Rządu i

d) że o ile to Rządowi bardzo zależy, postulat zatwierdzania przez władzę administracyjną drugiej instancji nominacji sekretarza konsystorza może być przyjęty.

Konferencja jednogłośnie uchwaliła zaakceptować przedłożone przez Zarząd Stowarzyszenia brzmienie ostatniego ustępu art. 3:

„Konsystorz w swych uchwałach winien ściśle przestrzegać ogólne ustawy państwowe oraz zarządzania władzy wyższej. Uchwały nieodpowiadające tym warunkom Delegat Rządu w Wilnie ma prawo w drodze nadzoru uchylić. Od tych zarządzeń konsystorzowi przysługuje prawo odwołania do Ministra W. R. i O. P. „Akta Konsystorza prowadzi Sekretarz, którego wyznacza konsystorz spośród osób wyznania karaïmskiego posiadających obywatelstwo polskie, a zatwierdza Delegat Rządu w Wilnie”.

2) Uwagi do art. 6 mają swym przedmiotem działalność hazzanów jako urzędników stanu cywilnego.

Uwzględniając opinię Zarządu Stowarzyszenia, iż uwagi te mają wyraz całkowity w art. 18 „Tymczasowych Przepisów”, Konferencja jednogłośnie uchwaliła artykuł 6 pozostawić w brzmieniu do tych czasów. W każdym bądź razie konferencja uchwaliła zaznaczyć, iż zastrzeżenie [10] co do prowadzenia ksiąg stanu cywilnego przez hazzanów – o ile Urząd Wojewódzki inaczej nie zarządzi – jest dla konferencji nie do przyjęcia.

3) W uwagach do art. 9 wojewoda stanisławowski gorąco popiera zapatrywanie karaïmów w Haliczu o konieczności dożywotniego wyboru wszelkich osób duchownych, w razie ostatecznym proponuje: 1) przedłużyć odpowiednio kadencję urzędowania hachama jako naczelnego duchownego i 2) hazzanów wybierać na trzyletni okres próbny z prawem po upływie tego terminu ustabilizowania lub zwolnienia.

Po wysłuchaniu opinii Zarządu Stowarzyszenia:

a) że w diecezji trockiej, egzystującej lat 70, w ciągu lat 40-tu przy staroświeckim trybie życia karaïmów nie odczuwano braku odpowiednich kandydatów na stanowisko hachama i hazzanów, którzy urzędowali dożywotnio, ciesząc się uznaniem i poważaniem wiernych, w ostatnich jednak 30-tu latach z różnych przyczyn odpowiedni pod względem fachowym i moralnym kandydaci o tyle niechętnie się oddawali zawodowi duchownemu, iż stanowisko hachama nie było obsadzone w latach 1898-1902, zaś od roku 1910 jest wakujące; co się tyczy hazzanów, to były wypadki zwolnienia ich z urzędów przez władze administracyjne tak zaborcze, jak i polskie;

b) że wobec tego gminy karaïmskie z byłego zaboru rosyjskiego uważają, iż byłoby najwłaściwszym nie zaangażowywać się dożywotnim wyborem osób duchownych;

c) że co do uwagi pana wojewody, iż mianowanie dożywotnie podniesie powagę osób duchownych, należy zaznaczyć, iż najwyższych dostojników państwowych – Prezydentów Republik – wybiera się co najwyżej na lat 7, jak w Polsce lub we Francji, a w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej nawet na 4 lata, co w niczym jednak nie poniża powagi Prezydenta;

d) że aluzje pana wojewody co do roznamiętnienia publicznego oraz możliwych korupcji przy częstych wyborach osób duchownych w istocie rzeczy są negacją samej zasady wszelkich wyborów.

Konferencja przystąpiła do dyskusji nad uwagami pana wojewody. P. p. Eliaz Jutkiewicz, Ananiasz Rojecki oraz Achiezer [ii] Zajączkowski uzasadniali konieczność terminowości wyborów osób duchownych, Józef Zajączkowski z Trok uzasadniał konieczność wyborów bezterminowych, proponując zarazem, aby był zachowany postulat ustawy rosyjskiej, iż po upływie trzech lat wolno nie mniej, niż 2/3 parafjan prosić o wybór nowego hazzana. Pan Emanuel Kobecki oświadcza, iż należy zachować terminowość wyborów, albowiem za tym wypowiedziały się w swoim czasie trzy gminy: wileńska, trocka i łucka, Zarząd zaś Stowarzyszenia nie posiada dowodów, iż opinia tych gmin pod tym względem zmieniła się.

Po wyczerpaniu dyskusji Przewodniczący na żądanie grupy uczestników konferencji zarządził imienne głosowanie, wyniki którego były następujące: za terminowością wyborów osób duchownych wypowiedziało się 12 osób: p.p. Emanuel Aronowicz, Izaak Zajączkowski, Ananiasz Rojecki, Achiezer Zajączkowski, Eliaz Kalfa, Józef Kozyrowicz, Eliaz Jutkiewicz, Emanuel Kobecki, Józef Łabanos, Józef Jutkiewicz, Aleksander Kobecki i Rafał Abkowicz; za bezterminowością wyborów wypowiedziała się 1 osoba – pan Józef Nowicki; wstrzymały się od głosowania 4 osoby: dr Zachariasz Nowachowicz, Szymon Firkowicz, Józef Zajączkowski i Dawid Nowicki.

Pan Ananiasz Rojecki postawił pytanie, jakie jest w tej kwestii stanowisko członka Zarządu Duchownego pana Sz. Firkowicza. Przewodniczący, pytanie to ze względów formalnych zdjął z porządku dziennego.

4) w uwagach do art. 10 stawia się warunek, że czynne prawo wyborcze winno być uzależnione od niszczenia przez wiernych świadczeń za rok administracyjny.

Wywiązała się dyskusja tak nad uwagą pana wojewody, jak i nad kwestią uprawnień kobiet.

Ze strony Zarządu Duchownego p. p. Szymon Firkowicz oraz Achiezer Zajączkowski wypowiedzieli zdanie, iż, nie mając nic przeciwko temu, aby kobiety brały czynny udział w sprawach gminy wyznaniowej, nie uznają natomiast za możliwy ze względów kanonicznych udział kobiet w wyborach karaimskich osób duchownych. P. p. Rafał Abkowicz oraz Józef Zajączkowski również z tychże względów wypowiedzieli się przeciwko prawu kobiet do wyborów [12] osób duchownych. P. p. Eliaz Jutkiewicz, Izaak Zajączkowski oraz Emanuel Kobecki uzasadniali z punktu widzenia ogólnego prawo kobiet do wyborów osób duchownych, przy czym p. Emanuel Kobecki oświadczył, iż o ile zwolennicy pozbawienia kobiet prawa wyboru osób duchownych uzasadniają to powołaniem się na ogólne prawo dogmatyczne lub kanoniczne, nie będzie to miało żadnego znaczenia; o ile uzasadnia

powołaniem się na konkretne przepisy prawa dogmatycznego lub kanonicznego, to te można interpretować w tym lub innym kierunku. Zapytany członek Zarządu Duchownego, pan Sz. Firkowicz, oświadczył, iż o ile to będzie koniecznym, uzasadni swój punkt widzenia powołaniem się na konkretne przepisy duchowne. Rafał Abkowicz powołał się na jeden z ustępów Pisma Świętego, jaki według jego zdania zaprzecza prawu kobiet do wyborów osób duchownych, lecz prezes Zarządu Wileńskiego Stowarzyszenia Karaïmów, pan Emanuel Konecki stanowczo sprzeciwił się traktowaniu sprawy in meritum, wychodząc z tego założenia, iż Konferencja, powołana jedynie do rozpatrywania „Tymczasowych Przepisów” oraz „Statutu”, należących do dziedziny prawa administracyjnego, nie może pozytywnie się zajmować dogmatami oraz kanonami, wobec czego Przewodniczący zdjął oświadczenie pana Abkowicza z porządku dziennego. Wreszcie przewodniczący dr Z. Nowachowicz oświadczył, iż zwolennicy pozbawienia kobiet prawa wyborczego zbyt przeceniają znaczenie dogmatów oraz kanonów, które wytworzyły się kilka tysięcy lat temu przy odmiennych warunkach życiowych. Po wyczerpaniu dyskusji Przewodniczący na żądanie grupy uczestników konferencji poddał kwestię, czy kobiety mają prawo wyboru osób duchownych imiennemu głosowaniu, wyniki którego okazały się następujące: osiem osób wypowiedziało się za tym, iż kobiety to prawo posiadają – p. p. dr Zachariasz Nowachowicz, Izaak Zajączkowski, Ananiasz Rojecki, Eliasz Kalfa, Józef Kozyrowicz, Emanuel Kobecki, Józef Łabanos oraz Aleksander Kobecki; przeciw temu wypowiedziało się sześć osób – p. p. Józef Nowicki, Szymon Firkowicz, Achiezer Zajączkowski, Józef Zajączkowski, Rafał Abkowicz oraz Dawid Nowicki; 3 osoby [13] wstrzymały się od głosu.

Załącznik 3 do protokołu wolnego zgromadzenia parafian kienesy w Wilnie dn. 20. IX. [19]25³

Projekt opłat na potrzeby kienesy, opracowany przez gabbaja pana Józefa Łopatto z członkami komisji rewizyjnej panami P. Jutkiewiczem, J. Kozyrewiczem i E. Aronowiczem i zaakceptowany przez Walne Zgromadzenia parafii kienesy w Wilnie dn. 20. 11. [19]25.

№ porządkowy	Nazwisko i imię	Komisja zaproponowała wysokość składki ustalić w kwocie zł.	Walne zgromadzenie uchwaliła:
1	Kobecki Eljasz	2	3
2	Kobecki Emanuel	3	5
3	Łopatto Józef	3	3

³ LVMAB F 301-449, fol. 39 r – 39 v.

Nº porządkowy	Nazwisko i imię	Komisja zaproponowała wysokość składki ustalić w kwocie zł.	Walne zgromadzenie uchwaliła:
4	Kobecki Aleksander	2	2
5	Robaczewski Noe	1	
6	Łobanos Józef	1	
7	Pilecki Alfons	2	2
8	Jutkiewicz Eliasz	2	2
9	Kaplanowski Stanisław	1	
10	Pilecki Achiezer	1	2
11	Malecki Szymon	1	
12	Jutkiewicz Izaak	2	2
13	Pilecki Owadiusz	1	
14	Zajączkowski Izaak	2	3
15	Zajączkowski Aleksander	1	1
16	Juchniewicz Szymon	1	
17	Nowicki Szymon	1	2
18	Kobecki Awenir	1	
19	Kobecki Romuald	1	3
20	Kozyrowicz Józef	3	3
21	Michajłowicz Izaak	2	
22	Szapkowski Emanuel	1	1
23	Firkowicz Aleksander	1	
24	Józef Nowicki	3	3
25	Szyszman Borys	3	3
26	Rojecki Johonatan	1	5
27	Dubiński Eliasz	1	
28	Dubiński Jakub	1	
29	Łopatto Konstantyn	1	
30	Dubiński Jehoszua	2	
31	Aronowicz Emanuel	2	2
32	Jufutewicz Arkadiusz	1	
33	Łopatto Mojżesz	2	3
34	Rojecki Izajasz	2	
35	Dubiński Michał	1	
36	Kalfa Eliasz	2	3
37	Kobecki Józef	1	
38	Abkowicz Aleksander	1	
39	Szyszman Abram	3	
40	Tynfowicz Zachariasz	3	3
41	Erynczek Narly	2	

N ^o porządkowy	Nazwisko i imię	Komisja zaproponowała wysokość składki ustalić w kwocie zł.	Walne zgromadzenie uchwaliła:
42	Moszatewicz (?) Róża	1	
43	Szpakowska Anna	1	
44	Abkowiczowa Zofia	1	
45	Szyszmanowa Olga	1	
46	Jutkiewiczówna Kamila	1	
47	Pilecka-Szpakowska Elwira		2
48	Kobecka Zofia		1
49	Jutkiewicz Naum	2	
50	Nowicki Eugeniusz	3	
51	Kobecki Emil	3	
52	Pilecki Szymon	2	
53	Rojecki Ananiasz		1
54	Łopatto Aleksy		1
55	Łopatto Jerzy		1
56	Pilecki Leon		1
57	Szpakowski Adolf		1
58	Firkowiczowa Rachela		1
59	Nowicki Jakub		1
60	Kobecki Michał		1
61	Łopatto Nina		1
62	Szpakowska Tatiana		1
63	Chorczenko Aleksander		1

Walne zgromadzenie parafian niniejszy projekt zaakceptowało dnia 20.09.1925.

**Protokół
walnego zgromadzenia parafian wileńskiej karaïmskiej kienessy
odbytego w dniu 23 stycznia 1926 roku, w domu gminnym,
na zasadzie zezwolenia pana Komisarza Rządu na m. Wilno
z dnia 21 stycznia r. b., L. 2796⁴**

Zebranie zagaïł o godz. 8 m. 30 wiecz[orem] w imieniu Zarządu Stowarzyszenia Karaïmów w Wilnie gabaj kienessy pan Józef Łopatto.

Na przewodniczącego jednogłośnie powołano pana Eliasza Jutkiewicza, na sekretarza zaś pana Szymona Nowickiego.

⁴ LVMAB F 301-449, fol. 1 r – 1 v.

Przewodniczący oświadczył, iż w Wilnie osób uprawnionych do brania udziału w zebraniach – sto trzydzieści cztery.

Ponieważ na pierwsze zebranie wyznaczone na godzinę siódmą wieczorem nie zgłosiła się wymagana przez Statut Gminy jedna trzecia część osób uprawnionych, przeto powtórne zebranie jest ważne przy dowolnej ilości członków. Lista obecnych wykazuje 42 osoby.

Jednogłośnie został zatwierdzony następujący porządek dzienny: 1) zatwierdzenie protokołu poprzedniego zebrania, 2) wybory władz gminnych, i 3) wolne wnioski.

1) Po odczytywaniu przez pana Zajączkowskiego protokołu poprzedniego zebrania, takowy został jednomyślnie zatwierdzony z tym, iż wykonanie uchwał poprzedniego zebrania poleca się przyszłemu Zarządowi Gminy.

2) Pan Izaak Zajączkowski oznajmił zebranie z zakresem działalności zarządu gminy oraz wskazał, iż zgodnie ze statutem gminy, wybory władz gminnych odbywają się drogą tajnego głosowania. Następnie zastała przyjęta propozycja pana A. Rojeckiego o przeprowadzenie wyborów drogą podwójnego głosowania, to jest przy pierwszym głosowaniu będą wskazane pożądaní kandydaci, z pośród których będą wybrane władze gminne, przy czym został zatwierdzony wniosek przewodniczącego, iż osoby, które otrzymują przy próbnym głosowaniu mniej niż pięć głosów, nie będą poddane powtórnemu głosowaniu.

Wyniki pierwszego głosowania następujące: panowie J. Łopato, J. Zajączkowski, E. Jutkiewicz, Sz. Nowicki, A. Kobecki. B. Szyszman, R. Kobecki, E. Aronowicz. J. Kozyrowicz. Z. Kobecka, N. Robaczewski otrzymali znaczną większość głosów ponad pięć głosów, inni zaś otrzymali mniej pięciu głosów.

Przy powtórnyim tajnym głosowaniu wyniki następujące:

a) Do Zarządu zostali powołani:

- 1) Elias Jutkiewicz, urzędnik bankowy, 40 głosów.
- 2) pan Józef Łopatto, właściciel ziemski, 31 głosów.
- 3) pan Awinir Kobecki, urzędnik państwowy, 28 głosów.
- 4) pan Szymon Nowicki, urzędnik państwowy, 27 głosów.
- 5) Izaak Zajączkowski, adwokat, 25 głosów. [15 v]
- 7) Feliks Malecki, jako duchowny kienessy, członek Zarządu z urzędu, zgodnie z par. 20 Statutu.

Wobec tego, iż pozostałe osoby otrzymali mniej połowy głosów obecnych na zebraniu, przewodniczący zarządził ponowne głosowanie wyniki którego następujące:

b) Kandydaci do Zarządu:

- 1) pani Zofia Kobecka, urzędniczka państwowa, 34 głosów.
- 2) pan Emanuel Aronowicz, urzędnik dyrekcji P. K. P., 26 głosów.

c) Do Komisji Rewizyjnej Gminnej wybrani:

- 1) pan Romuald Kobecki, urzędnik państwowy, 25 głosów.
- 2) Noe Robaczewski, pułkownik rezerwy W. P., 25 głosów.
- 3) Józef Kobecki, emeryt państwowy, 22 głosów.

Kandydat

- 1) p. Józef Kozyrowicz, kupiec, 32 głosów.

Po ogłoszeniu wyników wyborów przewodniczący pan Elias Jutkiewicz w imieniu nowo obranego Zarządu Gminy, wyluszczył historię powstania gminy karaïmskiej w Wilnie i podkreślił wybitną i znaczną rolę w pracach przygotowawczych, za czego i szlachetnego rodaka naszego pana Emanuela Kobeckiego, prezesa gminy karaïmskiej w Trokach, wyraził hołd całej jego działalności społecznej i zaproponował ogólnemu zebraniu nadanie panu Emanuelowi Kobeckiemu godności honorowego dożywotniego członka gminy karaïmskiej w Wilnie, jako propozycja została przyjęta przez aklamację wszystkich zgromadzonych na zebraniu. O powyższej uchwale polecono prezydium zebrania zakomunikować panu E. Kobeckiemu. Walne Zgromadzenie na wniosek J. Zajączkowskiego poleciło prezydium zebrania złożyć odpis niniejszego protokołu do Urzędu Wojewódzkiego.

Wobec wyczerpania porządku dziennego przewodniczący o godzinie jedenastej wieczorem zamknął zebranie.

[16 r]

**Protokół
walnego zgromadzenia członków karaïmskiej gminy wyznaniowej
w Wilnie z dn. 13 marca r. 1927⁵.**

Lista wykazuje obecność osób uprawnionych: 54.

Prezes zarządu karaïmskiej gminy wyznaniowej pan Elias Jutkiewicz o godz. 19 m. 50 zagał obrady walnego zgromadzenia, oświadczając, że w myśl statutu gminy obecne walne zgromadzenie, wyznaczone na godz. 19-tą, jako powtórne, ważne jest przy dowolnej ilości obecnych członków. Następnie pan E. Jutkiewicz ogłasza porządek dzienny obrad, przyjęty do wiadomości przez Urząd Komisarza Rządu na m. Wilno pismem z dn. 8 marca r. b. za № 653/V/SPW/27:

- 1) Wybory Zarządu Gminy,
- 2) O wyegzekwowaniu legatu b. p. M. Durunczy,
- 3) Sprawy bieżące,

---

⁵ LVMAB, F 301-449, fol. 16 r – 16 v.

i proponuje obrać prezydium zgromadzenia. Do Prezydium Zgromadzenia zostali obrani przez aklamację na przewodniczącego pan Ananiasz Rojecki i na sekretarza pan Michał Kobecki.

Na wniosek przewodniczącego, zgromadzenie uczciło pamięć honorowego członka wileńskiej karaimskiej gminy wyznaniowej b.p. Emanuela Kobeckiego przez powstanie z miejsc.

Następnie przystąpiono do obrad nad punktem pierwszym przyjętego porządku dziennego.

Na wniosek pana Izaaka Zajączkowskiego, zgromadzenie uchwaliło jednomyślnie przy dwóch wstrzymujących się ustalić liczbę członków zarządu, powołanych z wyboru, w ilości sześciu, co łącznie z jednym członkiem zarządu, wchodzącym doń ex officio, daje liczbę nieparzystą członków siedmiu.

Przewodniczący otwiera listę kandydatów do zarządu gminy.

Po zgłoszeniu przez zgromadzonych dwunastu kandydatów, lista na wniosek pana Michała Kobeckiego została zamknięta.

Do Prezydium wpłynął wniosek pana Izaaka Zajączkowskiego o niebranie pod uwagę odmów kandydatów przed przeprowadzeniem wyborów, kwestię zaś zgody podjąć dopiero po ogłoszeniu wyników głosowania. Po krótkiej dyskusji powyższy wniosek został przyjęty przez zgromadzenie.

Na wniosek pana Izaaka Zajączkowskiego przewodniczący ustala sposób [16 v] głosowania, a mianowicie: każdy z wyborców winien umieścić na kartce sześć nazwisk osób, wysuwanych na członków zarządu gminy i dwa nazwiska osób, wysuwanych na kandydatów do powyższych członków.

Do komisji obrachunkowej prezydium zgromadzenia powołało: panią Marię Dubińską, i pana Szymona Nowickiego i Eliasza Szpakowskiego. Celem wypełnienia kartek ogłoszono pięciominutową przerwę.

Wyniki głosowania przedstawiały się, jak następująco:

Imię i nazwisko	Ilość otrzym. głosów	
	Na członka	Na kandyd.
p. Izaak Zajączkowski	44	0
p. Józef Łopatto	41	3
p. Eliasz Jutkiewicz	37	1
p. Ananiasz Rojecki	37	1
p. Izaak Rojecki	24	6
p. Noe Robaczewski	22	10
p. Awenir Kobecki	19	10
p. Ksenia Abkowiczówna	18	13
p. Emanuel Aranowicz	10	10
p. Romuald Kobecki	8	10
p. Owadiusz Pilecki	8	10
p. Aleksander Tynfowicz	3	7

Wobec tych wyników zachodzić miały dwie komplikacje:

1) Zakwestionowano przez pana Izaaka Zajączkowskiego, że tylko czterej członkowie zarządu otrzymali kwalifikowaną większość głosów, pozostali zaś z braku tejeż nie mają prawa na objęcie godności członkowskiej, jak również kandydaci.

2) Wysunięto przez pana Michała Kobeckiego brak logiczności w przeprowadzonych wyborach, widoczny stąd, że na kandydatów zostali obrani ci, którzy mieli zaledwie 13 głosów kandydackich, wtedy gdy mający 19 lub 18 głosów członkowskich nie liczą się wybranymi nawet na kandydatów.

Powyższe kwestie wywołały długą i ożywioną dyskusję, w której brali udział panowie I. Zajączkowski, E. Jutkiewicz, E. Szpakowski, N. Robaczewski, zarówno jak i członkowie prezydium zgromadzenia.

Po dyskusji przewodniczący ogłasza, że wybranymi zostali:

1) na członków Zarządu: panowie Izaak Zajączkowski, Józef Łopatto, Elias Jutkiewicz i Ananiasz Rojecki. Panowie E. Jutkiewicz i A. Rojecki nie przyjmują wyboru. Pan I. Zajączkowski przyjmuje wybór warunkowo, pan J. Łopatto przyjmuje wybór bez zastrzeżeń. Wobec tego przewodniczący zarządza dodatkowe wybory. Panowie Zajączkowski i Łopatto, aby ułatwić ułożenie wspólnej listy, zrzekają się swego wyboru.

Wpłynęły dwa wnioski:

1) Wniosek pana Michała Kobeckiego o unieważnienie wyborów i o zamknięcie obrad z odroczeniem nowych wyborów do następnego zgromadzenia. Wniosek ów został dopełniony przez pana Eliasza Jutkiewicza z tym, aby następne zgromadzenie odbyło się dn. 20 b. m.

2) Wniosek pana Noego Robaczewskiego o przeprowadzenie natychmiastowych wyborów z unieważnieniem poprzednich.

Za pierwszym wnioskiem głosowało osób 13, za drugim 24, reszta się wstrzymała się przed głosowaniem, przeto wniosek pierwszy upadł.

Celem omówienia kandydatur ogłoszono dziesięćminutową przerwę, po której upłynięciu przewodniczący wznowił obrady zgromadzenia.

Na wniosek pana Eliasza Jutkiewicza uchwalono uzyskać zgodę kandydatów przed głosowaniem. Z listy, składającej się z 12 nazwisk żaden z kandydatów nie udzielił swej zgody na objęcie godności członka zarządu w razie ewentualnego obrania. Po długich próbach ułożenia listy kandydatów, zgłoszona została przez pewną grupę wyborców lista wyborcza № 1, składająca się z ośmiu osób, wysuwanych do zarządu gminy i trzech osób do komisji rewizyjnej. Uzyskano zgodę kandydatów, prócz wystawionego do komisji rewizyjnej G. A. Kobeckiego, nieobecnego na zgromadzeniu.

Po przeprowadzeniu tajnych wyborów, przewodniczący ogłosił wyniki: za listą № 1 głosowało 35 wyborców (w tym trzech za tą listą, wyłączając kandydata Szymona Nowickiego), przeciw jedna osoba, białych kartek 5.

Obranymi do Zarządu zostali:

Na członków:

- 1) Izaak Zajączkowski
- 2) Józef Łopatto
- 3) Noe Robaczewski
- 4) Romanowa Kobecka
- 5) Izaj [sic] Rojecki
- 6) Emanuel Aranowicz

Na kandydatów panowie:

- 1) Szymon Nowicki
- 2) Zachariasz Tynfowicz

Do komisji rewizyjnej panowie:

- 1) Gabr[iel] Aleks[ander] Kobecki
- 2) Owadiusz Pilecki
- 3) Ksenia Abkowiczówna

Zgromadzenie przyjęło oklaskami ogłoszony wynik głosowania.

Na wniosek pana M. Kobeckiego rozpatrzenie pozostałych punktów porządku dziennego obrad przeniesiono na następne zgromadzenie, które ma zwołać [17 v] świeżo powołany zarząd gminy.

O godz. 23 min. 05 zgromadzenie zostało zamknięte.

[1]

**Program konferencji delegatów
gmin karaïmskich Rzeczypospolitej Polskiej
odbyć się mającej w dniach 11 i 12 czerwca 1927 r. w Haliczu⁶.**

Pierwszy dzień konferencji dnia 11 czerwca 1927 r.

1. O godzinie 9 uroczyste nabożeństwo w kienesie karaïmskiej w Haliczu odprawione przez nestora duchowieństwa karaïmskiego w Polsce i zasłużonego hazzana Wileńskiej karaïmskiej kienesy przewielebnego Feliksa Maleckiego.

2. Po nabożeństwie wspólny obiad z powitalnym przemówieniem pana dra Zachariasza Nowachowicza adwokata w Haliczu.

3. O godz. 3 po południu otwarcie konferencji przemówieniem prezesa delegacji gminy halickiej pana dra Zachariasza Nowachowicza.

4. Wybór Prezydium konferencji i dwóch sekretarzy.

5. Złożenie hołdu Rzeczypospolitej i wysłanie telegramu hołdowniczego na ręce Pana Prezydenta Rzeczypospolitej.

⁶ LVMAB F 301-455, fol. 1 r, 2 r.

6. Przemówienia delegatów innych gmin karaïmskich ewentualnie gości i zgłaszanie referatów poszczególnych delegatów na temat spraw dotyczących Karaïmów.

Drugi dzień konferencji dnia 12 czerwca 1927

1. Sprawa wyboru hachama trockiego na zasadach art. 1266 t. XI zbioru pr. ros. i przyjęcie regulaminu wyboru hachama wraz z omówieniem wszelkich szczegółów wyborów, referowana przez delegatów poszczególnych gmin.

2. Referat p. Zaracha Zarachowicza w sprawie „Tymczasowych Przepisów w stosunku Rządu do Związku Religijnego karaïmskiego i o zasadach zarządzenia sprawami duchownymi Karaïmów jako podstawy organizacji i rozwoju gmin karaïmskich wraz z dyskusją na ten temat.

3. Referat o prasie i wydawnictwach karaïmskich (delegat trocki lub wileński).

Przerwa Obiadowa

4. Szkolnictwo karaïmskie w szkołach wyznaniowych i nauczanie religii karaïmskiej w szkołach publicznych, postulaty Karaïmów w tych sprawach w stosunku do Rządu wraz z przedstawieniem obecnej sytuacji [2] pod względem rozwoju kulturalnego karaïmów ze szczególnym uwzględnieniem języka liturgicznego i macierzystego.

Referat podzielony między wszystkie gminy.

5. Wnioski i interpelacje.

6. Zamknięcie zjazdu.

7. Przedstawienia amatorskie.

Odegrane będą:

1. „Eki tirlik” (Dwa światy)

Komedia w pierwszym akcie Szymona Firkowicza.

2. „Dostu jiwnin” (Przyjaciół domu).

Komedia w dwóch aktach Szymona Firkowicza.

[4 r]

Protokół konferencji Gmin karaïmskich w Polsce z dnia 11 czerwca 1927⁷

Program załączony pod 1/ do protokołu.

O godzinie 4 po południu delegat gminy halickiej pan dr Zachariasz Nowachowicz zagają obrady.

⁷ LVMAB F 301-455, fol. 4 r – 5 v.

Obecni:

Delegat województwa stanisławowskiego i M. W. R. i O. P. JWP. Leon Kochański, kierownik oddziału wyznaniowego.

JWP. poseł na Sejm Henryk Mianowski

JWP. Radca Firich

Przewielebny hazzan Feliks Malecki delegat Wilna

JWP. dr Izaak Zajączkowski adwokat

JWP. Józef Zajączkowski z Trok

JWP. Dawid Nowicki

JWP. Aleksander Firkowicz z Łucka

JWP. Zachariasz Szpakowski

JWP. Dr Zachariasz Nowachowicz z Halicza

Członkowie zarządu gminy halickiej Samuel Samuelowicz, Lech Eszwowicz, Nowak Abrahamowicz, Ezua Lechowicz, i Zarach Zarachowicz, oraz hazzan kienesy halickiej Isak Abrahamowicz i młodszy hazzan Marek Leonowicz jako eksperci w sprawach wyznaniowych.

Na propozycję pana dra Nowachowicza wybrano prezydium w następującym składzie:

Izaak Zajączkowski przewodniczący

Aleksander Firkowicz i Dawid Nowicki jako asesorowie

Zachariasz Szpakowski i Zarach Zarachowicz jako sekretarze

JWP. P. Lech Kochański, Henryk Mianowski i Antoni Firich jako honorowi asesorowie.

Przewodniczący Izaak Zajączkowski obejmuje przewodnictwo i otwiera obrady. Odczytane telegramy prof. Kowalskiego, Zarządu Duchownego w Trokach i Zarządu gminy wileńskiej.

Uchwalono wysłać depesze hołdownicze treści następującej:

1/ Do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Warszawa; „Konferencja organizacyjna delegatów gmin karaïmskich w Polsce obradująca w dniu dzisiejszym w Haliczu składa wyrazy hołdu i zapewnienia najgłębszej czci dla osoby Pana Prezydenta oraz bezwzględne przywiązania do Państwa Prezydium Zajączkowski.

2/ Do Pana Marszałka Piłsudskiego Warszawa: „Konferencja organizacyjna delegatów gmin karaïmskich w Polsce obradująca w dniu dzisiejszym w Haliczu składa wyrazy hołdu i zapewnienia najgłębszej czci dla osoby Pana Marszałka oraz bezwzględne przywiązania do Państwa Prezydium Zajączkowski.”

3/ Minister Dorubski, Warszawa: „Konferencja organizacyjna delegatów gmin karaïmskich w Haliczu przesyła Panu Ministrowi wyrazy czci i wdzięczności oraz zapewnienia bezwzględne przywiązania do Państwa, Prezydium Zajączkowski.”

4/ Wojewoda Korsak, Stanisławów: „Konferencja organizacyjna delegatów gmin karaïmskich w Haliczu Panu Wojewodzie wyraził czci i wdzięczności oraz zapewnienia bezwzględnej przywiązania do Państwa. Prezydium Zajączkowski.”

Na tym obrady w pierwszym dniu konferencji zakończono, z tym, że konferencja po dyskusji akceptowała program konferencji.

Drugi dzień konferencji dnia 12 czerwca 1927

Obecni wszyscy członkowie konferencji, jak w dniu 11 czerwca 1927.

Na wniosek p. Antoniego Firicha powołano p. Leona Szulimowicza z głosem doradczym.

Na wniosek pana I. Zajączkowskiego uchwalono wysłać wyrazy pozdrowienia i czci dla przebywającego na wygnaniu hachana eupateryjskiego Sereja Szapszała.

Na wniosek pana dra Nowachowicza uchwalono wysłać adresy do p. dra Tadeusza Kowalskiego w Krakowie, p. dra Okulicza, komisarza Rządu na miasto Wilno, starosty pow. wileńskiego-trockiego i starosty łuckiego i stanisławowskiego, oraz depesze identyczne, jak do wojewody stanisławowskiego i wołyńskiego, na wniosek Leona Szulimowicza uchwalono wysłać depesze identyczne jak do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej na ręce Panów Marszałków Sejmu i Senatu.

Następnie p. dr Nowachowicz poświęca gorące słowa wspomnienia panu Janowi Grzegorzewskiemu i Emanuelowi Kobeckiemu i na wniosek p. dra [5 r] Nowachowicza konferencja uczciła ich pamięć przez powstanie i minutowe milczenie.

Przystąpiono do porządku dziennego.

Po referacie pana Izaka Zajączkowskiego i po dyskusji, w której zabierali głos delegat Rządu, poseł Mianowski, Radca Firich, dr Nowachowicz, Zarach Zarachowicz, Zachariasz Szpakowski i inni uchwalono jednomyślnie Regulamin wyboru Hachama załączony jako aneks do niniejszego protokołu.

Na propozycję przewodniczącego zmieniono porządek dzienny w ten sposób, że przed punktem drugim wstawiono punkt trzeci.

Referuje sprawę przewodniczący pan Izaak Zajączkowski. – W. P. J. Zajączkowski przedstawia do uchwalenia następujące rezolucje:

1) Konferencja uchwała wyrazić podziękowanie p. dr Prof. Kowalskiemu za troskliwą opiekę i współpracownictwo [s] w wydawnictwie „Myśl karaïmska” i obrać go na honorowego członka Komitetu redakcyjnego tego wydawnictwa.

2) Konferencja uznając „Myśl Karaïmską” jako jedyny organ urzędowy Związku Wyznaniowego Karaïmskiego w Polsce stojącego ściśle na gruncie Państwowości polskiej uprasza Rząd o zasilenie wydawnictwa potrzebną subwencją, polecając wykonanie tej uchwały Zarządowi gminy karaïmskiej w Wilnie.

Powyższe dwie rezolucje przyjęto jednogłośnie. Na wniosek p. dra Nowachowicza przyjęto jednogłośnie rezolucję następującej treści: Zebrani delegaci wszystkich

gmin karaimskich na konferencji w Haliczu uznają, że obecnie wyrazicielem myśli i przekonań Karaimów w Polsce na gruncie państwowości i kultury polskiej jest wileńska „Myśl Karaimska” i potępia ją próby wprowadzenia w życie karaimskie dysharmonii na tle ideowym w rodzaju jednodniówki „Nasza Myśl” w języku rosyjskim wydanej w Wilnie 1 czerwca br. przez p. Odiusza Pileckiego.

Pan Zarachowicz referuje w sprawie Tymcz. przepisów o stos. Rządu do Związku Religijnego Karaimskiego i o zasadach zarządzania sprawami duchownymi Karaimów zostaje poruszona przez referenta pana Zarachowicza kwestia przyjmowania udziału w wyborach duchownych osób karaimów bez różnicy płci. W tej sprawie zabierał głos w charakterze eksperta przewielebny pan Malecki, następnie hazzan pan Abrachamowicz, następnie przemawiali w tej sprawie panowie Leonowicz, I. Zajączkowski i Szpakowski.

Po dłuższej dyskusji przeprowadzanej na ten temat konferencja uchwaliła jednogłośnie przyjąć wniosek pana Szpakowskiego treści następującej: [5 v] Ostateczne ustalenie tekstu przepisów prawnych, regulujących organizację gmin wyznaniowych karaimskich w Polsce, odroczyć do czasu wyborów hachana, który w porozumieniu z poszczególnymi gminami wyznaniowymi karaimskimi w Polsce takowe opasuje.

Na tym dyskusja zastała wyczerpana i przeszli do obrad dalszych wedle programu konferencji odnośnie do punktu czwartego programu.

W kwestii tej przemawiał pan Józef Zajączkowski, który przedstawił wniosek treści następującej: Przyjmując pod uwagę oplakany stan szkolnictwa karaimskiego oraz brak środków w poszczególnych gminach karaimskich na utrzymanie etatowego nauczyciela należy zwrócić się z petycją do miarodajnych czynników rządowych w celu wyjednania odpowiedniej rocznej dotacji na wynagrodzenie nauczycieli religii karaimskiej w języku karaimskim oraz jednorazowego subsydium na wydawnictwo podręczników dla nauczania religii karaimskiej i języka karaimskiego. Wniosek ten został jednogłośnie przyjęty.

Następnie konferencja delegatów na wniosek p. Izaaka Zajączkowskiego, uwzględniając oplakany stan ekonomiczny społeczeństwa karaimskiego i wywołanego u niego zubożenia wskutek wojny, a wskutek tego powstałej niemożności utrzymywania własnymi funduszami gmin, kienes i duchowieństwa, uchwaliła polecić Zarządowi gminy karaimskiej w Wilnie interweniowanie u władz i przygotowanie odpowiedniego memoriału do władz, w celu wyjednania u tychże wstawienia do budżetu państwowego odpowiedniej kwoty.

Na wniosek pana Firicha konferencja uchwaliła: Ze względu na interesy Państwa Polskiego i jego świetne tamże tradycje i wielkie obowiązki na przyszłość, uwzględniając okoliczność, że w Wileńszczyźnie zamieszkuje większa ilość narodów wschodnich Karaimów i Muzułmanów w interesie Państwa Polskiego.

„Zjazd apeluje do Rządu Polskiego o utworzenie przy Uniwersytecie Wileńskim katedry języków, historii i kultury wschodniej, jako podstawy pod przyszłą akademię orientalną w Polsce.”

Następnie przemówienia pożegnania wygłosili: pan Izaak Zajączkowski, dr Zachariasz Nowachowicz, Józef Zajączkowski, Antoni Firich i Ezua Leonowicz, po czym przewodniczący ogłasza konferencję zamkniętą o godzinie 8.15 [dnia] 20.15. Na zakończenie odśpiewano hymny narodowe polskie. I. Zajączkowski przewodniczący mp⁸, Kochański Leon mp, delegat wojewódzki M. Wyzn. R. i O. P., Inż. Henryk Mianowski mp, poseł, F. Malecki mp, D. Nowicki mp, A. Firkowicz mp, Marek Leonowicz mp, Samuel Samuelowicz mp, Izak Abrachamowicz mp, T. Zachariasz Nowachowicz mp, Leon Rszwowicz mp, Nowach Abrachamowicz mp, Ezua Leonowicz mp, Z. Szpakowski mp, Zarach Zarachowicz mp, inż. A. Firich.

[6 r]

**Aneks do protokołu konferencji
delegatów gmin karaïmskich w Polsce
z dnia 11 i 12 czerwca 1927 w Haliczu⁹**

Regulamin wyborów hachama, jako najwyższej osoby duchownej karaïmów zamieszkujących w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 1

Hacham jest najwyższą duchowną osobą karaïmów zamieszkujących w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2

Hachama wybierają wszystkie gminy karaïmskie w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej. W tym celu każda z tych gmin deleguje jednego swego przedstawiciela.

Wybór ma się odbywać w siedzibie gminy wyznaniowej Troki.

Art. 3

Wybory hachama odbywają się w drodze tajnego głosowania w obecności przedstawiciela Rządu. W tym celu Zarząd Duchowny przynajmniej na 14 dni przed wyborami zawiadomi w sposób pisemny Urząd Wojewódzki w Wilnie.

Najdalej na cztery tygodnie przed wyborami ustali Zarząd Duchowny w porozumieniu z gminami wyznaniowymi karaïmskimi dzień wyborów hachama.

Art. 4

Hachama wybierają obecni delegacji gmin bezwzględną większością głosów, w razie zaś równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego wyborów.

Art. 5

Delegaci Gmin wybierają z pośród siebie przewodniczącego wyborów.

---

⁸ Mp, skrót z j. łacińskiego *manu propria* = ręką własną.

⁹ LVMAB F 301-455, fol. 6 r – 6 v.

Art. 6

Po dokonaniu głosowania wszyscy wyborcy oraz przedstawiciel Rządu podpisują akt wyborczy.

Najdalej do trzech dni od chwili wyborów hachama przewodniczący wyborów przedkłada w sposób pisemny wynik wyborów wojewodzie wileńskim.

O ile w ciągu czterech tygodni od chwili zawiadomienia o wyniku wyborów hachama Rząd nie podniesie sprzeciwu co do osoby obranego wybór, staje się prawomocnym.

Po prawomocności wyborów składa hacham na ręce przedstawiciela Rządu uroczyste ślubowanie lojalności i wierności dla Państwa. [6 v]

Nowo wybranemu hachamowi przysługuje prawo odnieść się z prośbą do pana wojewody w Wilnie o delegowanie przedstawiciela Rządu w celu fundowania w charakterze uroczystego świadka przy obejmowaniu przez Zarządu spraw wyznaniowych karaimów.

Art. 7

Sprawę uposażenia hachama rozstrzyga Rząd.

Art. 8

Siedzibą Hachama będzie Wilno lub Troki, stosownie do jego uznania osiągniętego w porozumieniu z Rządem.

Art. 9

Aż do czasu wprowadzenia przepisów prawnych, regulujących organizację gmin karaimskich w Polsce będzie działanie hachama regulowane normami ustalonymi w księdze czwartej tom IX cz. I. Zb. pr. ros. wraz ze zmianami, wprowadzonymi przez niniejszy regulamin.

[50 r]

**Protokół
walnego zgromadzenia członków karaimskiej gminy wyznaniowej
w Wilnie w dniu 8-go października r. 1927¹⁰**

O godz. 18 m. 45 pan prezes zarządu gminy wyznaniowej zagał obrady zgromadzenia członków gminy, przystępując do wyborów prezydium zgromadzenia.

Na przewodniczącego zgromadzenia powołano przez aklamację pana Eliasza Kalfe, na sekretarzy zaś panów Owadiusza Pileckiego i Michała Kobeckiego.

Przyjęto porządek dzienny składający się z następujących punktów:

- 1) Wybory delegata na Ogólnopolski Zjazd Karaimów w Trokach,
- 2) Wolne wnioski.

¹⁰ LVMAB F 301-449, fol. 50 r – 51 r.

Przed rozpoczęciem obrad nad porządkiem dziennym zabrał głos pan prezes I. Zajackowski w sprawie obchodu rocznicy wyzwolenia Wilna przez wojska polskie. Na wniosek zarządu gminy jednomyślnie powzięto następującą uchwałę, oraz polecono panu prezesowi I. Zajackowskiemu złożyć ją na ręce pana wojewody na przyjęciu w urzędzie wojewódzkim: „Walne Zgromadzenie członków Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej w Wilnie w przeddzień rocznicy wyzwolenia prastarego grodu Giedyminów Wilna z przemocy litewskiej oraz faktycznego połączenia tej ziemi, od wieków zamieszkałej przez naszych przodków, z Macierzą, składa na ręce J.W. Pana wojewody wileńskiego Wł. Raczkiewicza wyrazy hołdu i przywiązania dla osoby Pana Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego oraz wyrazy wielkiego uznania dla Bohaterów, którzy dokonali ten świetny czyn i dla przedstawicieli Rządu Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, którzy umożliwili Karaïmom rozwój ich życia kulturalno-religijnego w najszerszym zakresie. Niech żyje Polska”. Pan prezes zarządu oznajmił, iż w dn. 9 b. m. odbędzie się uroczyste nabożeństwo w kienesie wileńskiej z okazji rocznicy wyzwolenia Wilna.

Następnie zabrał głos pan Elias Jutkiewicz w celu poinformowania zgromadzenia o wymianie listów między p.o. hachama karaïmskiego panem Szymonem Firkowiczem w Trokach, a wojewodą wileńskim panem Raczkiewiczem z powodu choroby przebytej przez p. wojewodę.

Po wysłuchaniu powyższych informacji zgromadzenie przystąpiło do obrad nad punktem pierwszym porządku dziennego.

Na wniosek p. Ananiasza Zajackowskiego przyjęto następujący regulamin wyborów delegata na zjazd: „Walne Zgromadzenie uchwaliło następujący tryb postępowania wyborów delegata na zjazd: 1) Otwiera się lista kandydatów na delegata, przy czym po wyczerpaniu zgłaszanych nazwisk zostaje zamknięta. 2) Każdy z obecnych kandydatów na delegata wygłasza ograniczona się 20 min. 3) Otwiera się nad tymi przemówieniami dyskusja, w której nie mogą brać udział kandydaci na delegata. 4) Po wyczerpaniu dyskusji udziela się głosu kandydatom na delegata dla odpowiedzi na poprzednią dyskusję. Czas przemówienia ogranicza się do 10 min. 5) Po wybraniu komisji dla liczenia głosów ogłasza się przerwa dziesięciominutowa, poczym następuje tajne głosowanie, celem wyboru delegata na zjazd karaïmski dn. 23. X.”.

Przyjęto również poprawkę do punktu piątego o ograniczeniu czasu przemówienia do 10 minut i ilości przemówień dla jednej osoby do dwóch razy.

Pan Elias Jutkiewicz zapytuje Zarząd Gminy, czy nie będzie ogłoszony referat w sprawie zjazdu. Pan prezes zarządu, odpowiada z urzędu, oświadcza że wspomniany referat był wygłoszony na poprzednim zgromadzeniu informacyjnym.

W myśl przyjętego regulaminu otwarto listę kandydatów, na którą zgłoszono dwie kandydatury:

- 1) p. Izaaka Zajackowskiego i
- 2) p. Eliasza Jutkiewicza.

Pan Izaak Zajaczkowski w swym expose oświadczył, że na zjeździe, podczas wyborów hachama, będzie popierał kandydaturę p. Szapszała (Seraja – Beja) znanego działacza społecznego karaïmskiego, byłego hachama Karaïmów krymskich, obywatela państwa perskiego, zamieszkałego obecnie w Konstantynopolu.

Pan Elias Jutkiewicz wypowiedział się również za kandydaturę pana Szapszała z zastrzeżeniem, że popierać ją będzie tylko w razie przyrzeczenia przez pana Szapszała ścisłej współpracy na stanowisku hachama z panem Feliksem Maleckim obecnie p. o. Hazzana kienesy wileńskiej. [51 r]

Po przemówieniach kandydatów wywiązała się dyskusja między członkami zgromadzenia, którą po przemówieniu szeregu osób, zamknięto na wniosek pana Aleksandra Kobeckiego.

Do Komisji skrutacyjnej powołano panów Aleksandra Abkowicza, Józefa Łabanosa, Ananiasza Rojeckiego i Eliasza Szpakowskiego.

Po dziesięciominutowej przerwie przystąpiono do tajnych wyborów kartkami, których wyniki są następujące:

Z obecnych 87 członków gminy brało udział w głosowaniu kartkami 87.

Za kandydaturą p. Izaaka Zajaczkowskiego oddało głosy 49 (czterdzieści dziewięć) osób, a za kandydaturą p. Eliasza Jutkiewicza 38 (trzydzieści osiem) osób.

Ogłoszono wyniki wyborów, mocą których został obrany na delegata pana Izaak Zajaczkowski, na zastępcę pan Elias Jutkiewicz.

Ogłoszono wyniki wyborów, mocą których został obrany na delegata p. Izaak Zajaczkowski, na zastępcę p. Elias Jutkiewicz.

Ogłoszenie wyborów przyjęte zostało hucznymi oklaskami.

Wolne wnioski.

P. Owadiusz Pilecki, jako członek komisji rewizyjnej gminy, prosi o wybranie dwóch członków komisji na miejsce p. G. A. Kobeckiego, który nie udzielił swej zgody na pełnienie powyższych obowiązków i panny Ksenii Abkowiczówny, która wyjechała z Wilna.

Przez aklamację obrano p. p. J. Kozyrowicza i p. Eliasza Kobeckiego.

O godz. 22 zgromadzenie zostało zamknięte.

[9r]

Protokół pierwszego ogólnopolskiego zjazdu Karaïmów w Trokach, odbytego dnia 23-go października 1927 roku¹¹.

Obecni na zjeździe:

JW. Pan wojewoda wileński Raczkiewicz Władysław, panowie naczelnicy: Dworakowski, major Kirtiklis, dyrektor Siła-Nowicki, Piotrowicz, sekretarz

¹¹ LVMAB F 301-455, fol. 9 r – 10 r.

Staniewicz, prezes syndykatu dziennikarzy wileńskich w Wilnie, Czesław Janowski, burmistrz m. Trok Łakowicz i inni zaproszeni goście.

Gminy karaïmskie reprezentowali oficjalnie:

Gminę trocką p. Emil Kobecki.

Gminę halicką dr Zachariasz Nowachowicz.

Gminę wileńską Izaak Zajączkowski.

Gminę łucką Zachariasz Szpakowski.

Ponad byli obecni na zjeździe: p. o. hachama trockiego hazzan Szymon Firkowicz i liczni reprezentanci wszystkich gmin karaïmskich.

Po odprawieniu przez p.o. hacham Szymona Firkowicza solennego nabożeństwa w trockiej kienesie na pomysłność R.P. i Wysokiego Rządu, zebrali się wszyscy uczestnicy zjazdu w sali zebrań domu gminnego.

Zebranie zagał p.o. hachama pan Szymon Firkowicz podniosłym przemówieniem, wita jak przedstawiciele władz i wszystkich zebranych oraz wyjaśnia cel tego zebrania. Na jego wniosek uproszono pana W. Raczkiewicza wojewodę wileńskiego o przyjęcie honorowego przewodnictwa tego zjazdu, a przyjęcie przez pana wojewodę tego przewodnictwa przywitano ogólnym aplauzem. Na wniosek pana Szymona Firkowicza wybrano na przewodniczącego zjazdu jednogłośnie przez aklamację pana dra Zachariasza Nowachowicza, który na sekretarza powołał pana Zachariasza Szpakowskiego. Przewodniczący zjazdu pan dr Zachariasz Nowachowicz w przemówieniu swoim podziękował za wybór, a następnie złożył podziękowanie panu wojewodzie za wzięcie udziału i wszystkim obecnym w tym zebraniu. W dalszym ciągu przedstawił stosunek faktyczny karaïmów w Polsce idei państwowości polskiej na kresach wschodnich oraz historyczną genezę tego stosunku, [9 v] podziękował na ręce pana wojewody Rządowi Polskiemu za okazywaną pieczołowitość dla spraw karaïmskich oraz złożył zapewnienie w imieniu wszystkich karaïmów w Polsce, że ideą przewodnią dla pracy na kresach wschodnich dla karaïmów będą na zawsze interesy narodu polskiego w myśl idei jagiellońskiej. Następnie mówca uzasadnił swoje twierdzenia i oświadczenia historycznymi faktami i wezwał swoich rodaków do dalszego trwania w tej tradycji historycznej polskiej oraz wniósł okrzyk na cześć Najjaśniejszej Rz. P.: Najjaśniejsza Rz. P. Polska niech żyje co zgromadzeni w podniosłym nastroju powtórzyli. W dalszym ciągu przewodniczący Zjazdu odczytał telegramy pp. (...) ¹² oraz list pana starosty wileńskiego. Na wniosek pana Izaaka Zajączkowskiego uchwalono zwrócić się do pana wojewody wileńskiego z prośbą o złożenie Panu Prezydentowi RP, Panu Marszałkowi Piłsudskiemu w imieniu zjazdu ogólnokaraïmskiego wyrazów hołdu i przywiązania do Państwa Polskiego; wszystkim, którzy złożyli życzenia zjazdowi podziękowania, panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych, panom ministrom złożyć pozdrowienie, zaś za złożone życzenia przesłać podziękowanie. Następnie zabrał

---

¹² Brak nazwisk, zdanie niedokończone.

głos pan wojewoda i przedstawił w swoim przemówieniu historyczne powstanie osiedli karaïmskich w Polsce oraz podniósł, że pracowitość, uczciwość i lojalność Karaïmów i narodu wobec Państwa Polskiego znalazły uznanie u królów polskich, którzy obdarzyli ich w nagrodę za te przymioty ziemią i przywilejami. W dalszym ciągu zwrócił uwagę na to, że i obecny Rząd, idąc za tradycją dawniejszych królów polskich, w pewnej mierze odniósł się życzliwie dla spraw karaïmskich w tej nadziei, że i Karaïmi polscy będą z narodem polskim współpracować w budowaniu i utrwalaniu państwowości polskiej na kresach. W końcu pan wojewoda życzył zjazdowi owocnych wyników pracy. Przemówienie pana wojewody zostało przyjęte hucznymi oklaskami. Pan przewodniczący podziękował panu wojewodzie w imieniu zjazdu za serdeczne ton i życzenia w przemówieniu i wniósł okrzyk na cześć pana wojewody: „Niech żyje”, który to okrzyk całe zebranie wzniosło.

Delegat p. Izaak Zajączkowski zabrał głos. Celem uczczeniu pamięci zmarłych hachamów trockich b.p. Bogusława Kapłanowskiego i Romualda Kobeckiego i innych działaczy karaïmskich.

Wspomniał, że na czele tych działaczy dla spraw karaïmskich nale [io r] ży postawić zmarłego przed około rokiem b.p. Emanuela Kobeckiego, który na każdym polu objawiał żywe zainteresowanie się i owocną pracą dla spraw karaïmskich. W dalszym ciągu nadmienił mówca, że dzisiejszy zjazd jest tylko uwieńczeniem zainicjowanej w tym kierunku pracy bp. Emanuela Kobeckiego, którego głównym celem pracy było zorganizowanie gmin karaïmskich. Na wniosek pana Zajączkowskiego uczczono ich pamięć przez powstanie.

Następnie delegaci gmin wraz z panem Wiktorem Piotrowiczem, przedstawicielem Rządu udali się do przyległej kancelarii celem dokonania wyborów hachama, co też nastąpiło, jak świadczy załączony protokół wyborów. Protokół ten odczytano całemu zebraniu.

Pan przewodniczący podziękował panu wojewodzie za łaskawe wzięcie udziału na zjeździe, oraz dalszym zaproszonym gościom i zamknął zjazd z tym, że dalsze obrady delegatów gmin co do spraw połączonych z wyborem hachama odbędzie się wieczorem na konferencji delegatów.

Zakończono w godz. 14:30.

**Protokół dalszego ciągu posiedzenia delegatów gmin Karaïmskich
w Trokach w dniu 23/10/1927 o godz. 6 po południu
odbytego na pierwszym ogólnopolskim zjeździe Karaïmów
w Trokach¹³**

Obecni podpisani:

1) Ułożono treść telegramów i pism wysłać się mających zgodnie z przedpołudniowymi uchwałami zjazdu.

¹³ LVMAB F 301-455, fol. 10r-10v.

2) Uchwalono jednogłownie poruczyć zajęcie się sprawą dalszego porozumiewania się z wybranym hachmem panem Seraja Szapszała oraz wyjednanie u kompetentnych Władz dla p. Serai Szapszała i jego rodziny obywatelstwa polskiego panu delegatowi gminy wileńskiej adwokatowi Izaakowi Zajączkowskiemu, który te obowiązki przyjął.

3) Wysłuchano sprawozdania pana Izaaka Zajączkowskiego w sprawie wyjednanania u Rządu subwencji w myśl uchwał z 11/6 i 12/6 1927 na konferencji delegatów gmin karaïmskich w Haliczu powziętych.

Na podstawie tego sprawozdania i uwzględniając obecny stan rzeczy w sprawie organizacji gmin karaïmskich w Polsce i Zarządu Duchownego karaïmskiego w Trokach podpisem zebrani delegaci gmin [io v] karaïmskich w Polsce upoważniają pana mecenasa Izaaka Zajączkowskiego do interweniowania u kompetentnych władz w sprawie subwencji i budżetowych dotacji na cele gmin karaïmskich i ich duchowieństwa oraz do podjęcia wyasygnować się mającej przez Rząd kwoty na pokrycie kosztów pierwszego, ogólnopolskiego zjazdu karaïmów w Trokach i na potrzeby kulturalno oświatowe polskich karaïmów.

4) Zebrani delegaci gmin karaïmskich uchwalają jednogłownie przesłać odpisy protokołu pierwszego ogólnopolskiego zjazdu karaïmskiego w Trokach w dniu 23/10 odbytego i protokołu wyboru hachama i niniejszego protokołu do województwa w Wilnie oraz wszystkim czterem gminom karaïmskim w Polsce – zaś oryginalne protokoły tego zjazdu – wyboru hachama i niniejszy protokół oddać panu delegatowi Izaakowi Zajączkowskiemu w przechowanie z tym, że tenże te protokoły wraz z oryginalnymi protokołami Konferencji w Haliczu z dnia 11 czerwca i 12 czerwca 1927 złoży w należywym czasie do aktów Karaïmskiego Zarządu Duchownego we Trokach.

Na tym prace pierwszego ogólnopolskiego Zjazdu w Trokach zakończono.

Przewodniczący dr Zachariasz Nowachowicz.

Emil Kobecki delegat gminy trockiej.

Izaak Zajączkowski delegat gminy wileńskiej.

Zachariasz Szpakowski delegat gminy łuckiej.

[II r]

**Protokół z posiedzenia delegatów gmin karaïmskich w Polsce,
odbytego dnia 23 października 1927 r. w Trokach,
w sprawie wyborów hachama trockiego¹⁴**

Obecni:

jako przedstawiciel Rządu p. Wiktor Piotrowicz, kierownik Oddziału Wyznaniowego województwa wileńskiego,

¹⁴ LVMAB F 301-455, fol. 11 r – 11 v.

Delegat gminy trockiej p. Emil Kobecki,
delegat gminy halickiej p. dr Zachariasz Nowachowicz,
delegat gminy wileńskiej p. Izaak Zajączkowski i
delegat gminy łuckiej p. Zachariasz Szpakowski.

Przewodniczącym posiedzenia obrany został jednogłośnie pan dr Zachariasz Nowachowicz, który na sekretarza pana Zachariasza Szpakowskiego powołał.

Następnie delegaci wszystkich gmin przekładają swoje pełnomocnictwa których prawidłowość stwierdzono. Na wniosek przewodniczącego stwierdzono, iż przepisany formalnościom co do zwołania posiedzenia wyborczego, zawiadomienia o tym, że Rząd, który na to posiedzenie zezwolił, zadość uczyniono.

Na wniosek pana Emila Kobieckiego otworzono dyskusję na temat kandydatur na hachana trockiego i wezwano delegatów do zgłoszenia stosownych kandydatów, a po ożywionej dyskusji przyjęto do wiadomości zgłoszoną do gminy wileńskiej kandydaturę pana Seraja bei Szapszała, syna Marka, byłego tawrydzko-odesskiego hachana karaïmskiego, którego wszyscy delegaci w swoich oświadczeniach uznają jako odpowiedniego i kwalifikowanego kandydata na stanowisko trockiego hachana. Innych kandydatów nie zgłoszono, a pan przewodniczący zaprasza, jako sekretarza do wyborów hachana pana Szymona Firkowicza, p.o. hachana trockiego, poczym wszyscy czterej delegacji wyborcy, po kolejnym wywołaniu ich nazwisk i imion złożyli po jednej kartce głosowania na ręce pana sekretarza w obecności pana przedstawiciela Rządu i mandatariuszy gmin karaïmskich, jako wyborców, a po skonstatowaniu prawidłowej ilości oddanych kart i po obliczeniu głosów przez sekretarza w obecności pana przedstawiciela Rządu i wyborców stwierdzono, że pana Seraja bei Szapszała, syn Marka, otrzymał głosy wszystkich delegatów gmin karaïmskich w ilości czterech głosów, i że w ten sposób hachanem trockim wybrany został jednogłośnie pan Seraja bei Szapszała, syn Marka, byłego karaïmskiego hachana tawrydzko-odesskiego, co [II v] ogłoszono. Uchwalono zawiadomić wybranego hachana o jego wyborze i prosić go o przysłanie oświadczenia, przyjmującego godność hachana trockiego.

Pan przewodniczący oświadcza na interpelację panów delegatów, że dalszym formalnościom wyborów zgodnie z regulaminem, zadość uczynił.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 2 po południu.

Wiktor Piotrowicz Kierownik Oddziału Wyznań
Emil Kobecki, delegat gminy trockiej.
Izaak Zajączkowski, delegat gminy wileńskiej.
Zachariasz Szpakowski, delegat gminy łuckiej i sekretarz posiedzenia.
Dr Zachariasz Nowachowicz, delegat gminy Galicz [s] i przewodniczący.

[82 r]

**Sprawozdanie
z działalności Zarządu Gminy Karaïmskiej w Wilnie,
złożone walnemu zgromadzeniu w dniu 2 czerwca 1928 r.¹⁵**

Zarząd Gminy w okresie sprawozdawczym 1927–1928 r. oprócz zwykłej bieżącej roboty wykonał następujące zadania:

1) Brał czynny udział w przygotowaniu i w pracach konferencji gmin karaïmskich w Haliczu w dn. 10–11 czerwca 1927 r.

2) Prezydium zarządu gminy na mocy uchwał konferencji w Haliczu interweniowało u władz w sprawie wyjednania ryczałtowych i stałych dotacji sum skarbowych na cele kulturalno-religijne całego społeczeństwa karaïmskiego.

3) Zarząd gminy wspólnie z Duchownym Zarządem zorganizował i zwołał pierwszy ogólnopolski zjazd karaïmski w Trokach, który odbył się w dniu 23 października 1927 r.

4) Prezes zarządu z polecenia zjazdu prowadził nadal pertraktacje z Jego Ekscelencją hachanem karaïmskim oraz reprezentował nadal społeczeństwo karaïmskie wspólnie z Duchownym Zarządem przed władzami do czasu przyjazdu J. E. do Polski.

5) Zarząd Gminy wspólnie z Duchownym Zarządem i przedstawicielami społeczeństwa karaïmskiego miał zaszczyt witać Pana Prezydenta Rzeczypospolitej w Wilnie i w Trokach oraz Pana Wojewodę Raczkiewicza przy zwiedzaniu przez niego m. Trok i karaïmskiej gminy w szczególności.

6) Zarząd Gminy organizował spotkanie J. E. na dworcu wileńskim oraz w kienesie wileńskiej.

7) Zarząd Gminy wyjednał u magistratu m. Wilna zarządzenia ułożenia chodnika na ulicy Grodzkiej do kienesy i poczynił kroki przed tymże magistratem, zmierzające ku wybrukowaniu tej że ulicy i otrzymaniu na własność działek ziemi zajętych pod świątynię i cmentarz karaïmski.

8) Zarząd gminy wyjednał u kuratorium O. Sz. W. wyznaczenia nauczyciela religii karaïmskiej.

/J. Łopatto/

---

¹⁵ LVMAB F 301-449, fol. 82 r.

[83 r]

**Protokół
obrad Walnego Zgromadzenia członków
Wileńskiej Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej z dnia 2 czerwca 1928 r.
w lokalu Gminy przy ul. Grodzkiej 616**

Zebranie otwiera w obecności 93-ch członków gminy prezes zarządu pan mecenas Zajączkowski o godz. 20 m. 15. Na przewodniczącego zebrania większością głosów obrano pana I. Michajłowicza, na zastępców przewodniczącego powołano przez aklamację ponów A. Szyszmana i dra K. Łopatto, na sekretarza pana M. Kobeckiego.

Po przyjęciu do wiadomości porządku dziennego, składającego się z punktów: 1) sprawozdanie zarządu gminy za rok ubiegły; 2) wybory zarządu gminy; 3) kwestia nadania wileńskiej kienesie praw zboru parafialnego i zaprowadzenia osobnych ksiąg metrycznych dla gminy wileńskiej; 5) wolne wnioski, odczytano i przyjęto protokół poprzedniego zebrania z dn. 3 maja 1928 r.

Sprawozdanie zarządu złożył prezes pan mec. Zajączkowski, rozszerzając w przemówieniu zasadnicze punkty sprawozdania załączonego do niniejszego protokołu. Wobec tego, że pełnomocnictwa zarządu już wyczerpały się, prezes w imieniu własnym oraz kolegów składa dymisję. Na wniosek przewodniczącego pana Michajłowicza zebranie wyraża gorące podziękowanie ustępującemu zarządowi.

Wybory zarządu. Na wniosek pana mec. Zajączkowskiego ustala się liczbę obieralnych członków zarządu w ilości 6 osób przy 2 kandydatach. Po długiej dyskusji dotyczącej technicznej strony wyborów przystąpiono do głosowania. Zebranie wysuwa następujących kandydatów: Iz. Zajączkowski, Józef Łopatto, Izaak Michajłowicz, Ksenia Abkowiczówna, Izaak Rojecki, Tymfowicz, Zofia Kobecka, A. Szyszman, O. Pilecki i E. Aronowicz, którzy udzielili zgody na pracę w Zarządzie. Do komisji wyborczej prezydium powołało p.p. Zenaidę Łopattównę, Lidę Szolównę, R. Kobeckiego i A. Rojeckiego. Zarządzono 10-minutową przerwę celem wypełnienia kartek. Po wznowieniu obrad ogłoszono wyniki wyborów, w/g których na członków Zarządu zostali obrani pp. Iz. Zajączkowski, Józef Łopatto, Ksenia Abkowiczówna, Iz. Michajłowicz, Ab. Szyszman i Isaj Rojecki oraz na kandydatów p. p. Z. Tymfowicz i Zofia Kobecka.

Do punktu 3-go porządku dziennego w imieniu zarządu referował [83 v] pan mec. Zajączkowski, którego wniosek jednomyślnie przyjęto: „Walne Zgromadzenie członków Wileńskiej Karaïmskiej Gminy Wyznaniowej prosi Jego Exelencję Hachana Karaïmskiego o nadanie Kienesie Wileńskiej praw zboru parafialnego wraz z prawem prowadzenia ksiąg stanu cywilnego. Podczas dyskusji nad kwestią obsadzenia stanowiska p.o. hazzana w Wilnie większość mówców wypowiedziało

¹⁶ LVMAB F 301-449, fol. 83r-84r.

się za wyborami nie pełniącego obowiązki tylko hazzana. Zgromadzenie zaakceptowało powyższą propozycję szeregu mówców, przyjmując większością głosów przeciw 17-tu przy jednym powstrzymującym się następujący wniosek: „Walne Zebranie przechodzi do ustalenia wysokości uposażenia hazzana oraz wyborów tegoż”. Na wniosek zarządu ustępującego jednomyślnie uchwalono ustalić od dnia 1 czerwca 1928 r. wysokość uposażenia miesięcznego dla hazzana w Wilnie w sumie 100 zł. z jednoczesnym upoważnieniem zarządu gminy do powiększenia tego uposażenia zależnie od okoliczności.

Wybory hazzana. Wystawiono dwie kandydatury: pana Józefa Łobanosa i pana Rafała Abkowicza. Na wniosek pana El. Jutkiewicza 47 głosami przeciw 40-tu uchwalono przystąpić do omawiania kandydatur. Prezydium otwiera listę mówców, zamykając ją przed udzieleniem głosu pierwszemu z mówców. Przemawiali panowie E. Jutkiewicz, Łopatto, Sz. Nowicki, St. Kapłanowski, Dubiński, Iz. Zajączkowski i powtórnie, jako wystawiający kandydatury panowie Łopatto i El. Jutkiewicz. Podczas długiej dyskusji, przerywanej przywoływaniem zgromadzonych i mówców do porządku, udzielono pierwszego ostrzeżenia ze wpisaniem do protokołu panu M. Łopatto za nieparlamentarne wyrazy, skierowane pod adresem kandydata pana Łobanosa. Po wyczerpaniu listy mówców przystąpiono do głosowania. Po przerwie komisja wyborcza w składzie podanym wyżej przystąpiła do odbierania kartek. W trakcie wyborów grupa obecnych na czele z panem Łopatto wysunęła wniosek o unieważnienie wyborów z powodu nieprawidłowego składania kartek. Na mocy uchwały prezydium po przerwie ogłoszono nowe wybory.

Wyniki głosowania dały: białe kartki 2.

Na kandydaturę pana Łobanosa padły 43 głosy.

Na kandydaturę pana Abkowicza 35 głosów.

Przewodniczący ogłosił wyniki, wg których na hazzana w Wilnie obrany został pan Łobanos.

W wolnych wnioskach zgromadzenie obrało przez aklamację komisję [84 r] rewizyjną w składzie panów Kozyrowicza, O. Pileckiego i E. Aronowicza.

O godz. 12 m. 37 w nocy obrady zamknięto.

Przewodniczący J. Michailowicz.

Zastępcy przewodniczącego dr Łopatto.

Sekretarz Michał Kobecki.

